

DE OSSENKOOPER VAN 'SHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 505).

Tot zijn eer dient gezegd, dat hij waarlijk voortmaakte, en in weinig woorden het antwoord van Bombergen en den benarden toestand der commissarissen bekend maakte.

Schout en schepenen zaten zoogeducht met de handen in 't haar, dat ze vergaten boos te worden om 't weinig heusch bescheid des Bevelhebbers.

Zouden ze zich in eigen persoon naar het terrein van den oloop begeven? Wat zou 't baten? Het woedende volk zou zich van hen toch niet laten zeggen, sinds 't geen gisteren was voorgevallen. De eenige man, die op dat oogenblik invloed genoeg bezat om de menigte uiteen te doen gaan was Van Bombergen. En hoewel 't een hard ding voor hen was diens hulp nu in te gaan roepen, besloten ze toch dat maar te doen, daar ze geen anderen uitweg zagen. In hoogst eigen persoon ijelde daarop de Schout naar 's Edelmans woning. Hij vond er een keurbende gewapende mannen voor de deur, en Bombergen met Mr. Herman De Ruyter in druk gesprek binnen. Ook deze

XXV

hadden van het steeds dreigender tumult kennis gekregen en waren 't er juist over eens geworden, hoe zich in dit geval te gedragen. Zeker zou 't hun weinig gekost hebben nu de beide commissarissen uit de stad te verwijderen. Doch Bombergen vond beter dit niet te doen. Ze mochten voor zijn part binnen Den Bosch blijven. Daardoor toch zou het volk telkens aan 't dreigend gevaar van verraad herinnerd worden, terwijl hij wel zou zorgen, dat de Heeren geen vinger meer in de asch konden steken.

En daar kwam nu waarlijk de Schout zelf hem vragen, hun beschermer te zijn! Eigenlijk was hij van plan geweest dien dag de kanonnen naar de wallen te doen sleepen. Dat kon echter nog wel een dag wachten. Hij nam aan, hij zou de heeren beschermen...

Toen Bombergen en De Ruyter met hun mannen voor de woning der commissarissen verscheenen, was de menigte reeds zoozeer aangegroeid, dat niemand meer door de straat kon passeeren. Maar bij de nadering van den bemin-

36

den Bevelhebber, trachtte het volk, onder 't hartelijk gejuich van: „Leve de heer van Bombergen!” eenige ruimte te maken. Zoo drong hij betrekkelijk spoedig tot voor de deur van 't bedreigde huis door.

Een oogenblik was het geroep van „Sla ze dood!” verstomd en dadelijk verhief de Edelman luide z'n stem: „Wat heeft deze oploop te beduiden mannen? Mij dunkt 't is tijd om aan den arbeid te wezen, maar niet dús in lediggang samen te spannen. Gij hebt toch den heer van Brimeu hier niet binnen zien gaan?”

Hij zei het laatste natuurlijk in scherts met een glimlach om de lippen. Doch het opgewonden volk was niet gestemd om dit op te merken. Bovendien verstond men hem in de achterste rijen verkeerd. En de meest verwijderden, die toch al niet recht wisten wat er gaande was, wjl zij later gekomen waren, begonnen te roepen: „Brimeu is er binnen! Sleept hem eruit. Aan de galg met alle verraders!”

Ook begonnen ze op te dringen, waardoor de voorsten bijna tegen het huis werden aangedrukt. Zelfs de Bevelhebber raakte in 't gedrang, daar zijn mannen hem niet hadden kunnen volgen en onder de menigte waren achtergebleven, waar ze werks genoeg hadden met voor zich zelve te zorgen. Alleen De Ruyter stond naast hem.

Bombergen duwde de dichtstbijstaanden met kracht van zich af. Een donkere bos vloog over z'n gelaat en een oogenblik het gejoel overstemmend donderde hij: „Manschappen voor!” De Ruyter begreep aanstonds, dat dit bevel de verwarring nog slechts grooter kon maken. Reeds begonnen de manschappen hardhandig de burgers op zij te stooten en geraakten daardoor met deze in krakeel.

„Laat mij het volk toespreken, Edele

Heer,” fluisterde hij Van Bombergen toe, „ze gaan ons verkeerd begrijpen.”

En meteendoor op de stoep van het huis springend en z'n forsche gestalte zooveel mogelijk rekkend, riep hij eensklaps: „Hei daar, gij Mr. Jochems, zoudt ge ons niet eens even allen een kleine aderlating doen ondergaan?”

De list gelukte volkomen. Mr. Herman had dadelijk in 't midden der menigte den praatzielen baardschrabber en dokter ontdekt. En door dien goeden man daar zoo eensklaps bij zijn naam toe te spreken, werd de aandacht van 't volk, voor een oogenblik althans, geheel op diens persoon gevestigd. Als met één slag richtten aller hoofden zich naar Mr. Jochems kant, wat dezen in 't minst niet verlegen maakte.

Gevat antwoordde hij terstond op de tot hem gerichte vraag: „Dat kon wel dienstig zijn, vriend De Ruyter. 't Lijkt hier wel een pot met pieren zoo krioelt alles dooreen.”

Een luid gelach steeg uit de menigte op. Spottend riep er een: „O, gij pierenvanger!” wat opnieuw den lachlust opwekte.

Mr. Herman gevoelde dat dit oogenblik van ontspanning benut diende te worden. „Nu,” schreeuwde hij, hard genoeg om zelfs door de allerachtersten verstaan te worden: „Luistert eens mannen! Brimeu ligt rustig en wel te Vucht. Laat hem daar nog maar een dag of wat liggen. En nu van den Kanselier en den heer van Merode? Woudt ge ze de stad uitjagen? Zeker opdat ze Brimeu en de Landvoogdesse eens haarfijn zouden gaan vertellen hoe sterk wij zijn! Dat is kwade raad.”

„Nee, nee, aan de galg met hen!” antwoordde er een!”

En: „Aan de galg!” joelde het in koor.

„Al goed! al goed!” zei de Ossenkooper, schijnbaar met den volkseisch

instemmend, maar ondertusschen, gedachtig aan Van Bombergens plan, op middelen peinzend om het leven der commissarissen te redden. Z'n zoekend oog had onder de menigte een anderen bekende ontdekt: Uyttenhoven, den stadstimmerman.

„Dus zullen de verraders aan de galg? Mr. Uyttenhoven is 't u nog mogelijk met uw gezellen hedenmiddag de galg op de markt op te richten?”

„Als 't moet kan alles,” was het lakonieke antwoord. „Dat is in orde,” besliste de Ossenkooper. „En nu nog één woord mannen! Waarvoor strijden we?”

„Voor vrijheid! Voor vrijheid en recht!”

„Laat het zóó zijn. Maar dan ook recht voor den vijand. Tot nog toe vermoeden we slechts, dat de commissarissen ons verraden willen, de onderschepte brieven waren *niet* van hen, doch van de Landvoogdesse.”

Er ontstond een ontevreden gemor.

„Verstaat mij goed,” vervolgde De Ruyter. „Waren ze onschuldig, dan had ik niet mee ingestemd om de galg voor hen op te richten. Maar wij willen geen moordenaars zijn. Naar recht en billijkheid zullen we hun zaak onderzoeken. Tot zoolang blijven ze onder de strengste bewaking van onze troepen. Vindt ge dat goed?”

„Neen!” „Ja, ja.” 't Werd door elkaar geroepen.

„Wat zegt ge?” vervolgde De Ruyter vertoornd, „zegt ge neen? Wilt ge straffen zonder recht te doen? Wie zei dat daar? Dan hebt ge niets met onze heilige zaak uit te staan. Nu? Zegt ge neen? Dan vertrekken nog hedenmiddag de heer Van Bombergen en ik en allen die voor Den Bosch recht zoeken en vrede!”

„Neen, neen, gij moet blijven! Ga

niet weg!” Er klonk iets in die kreet van hulpelooze kinderen, die hun leiders niet missen kunnen. „Vertrouwt ge de commissarissen aan onze zorg toe?”

Nu klonk het eenstemmig: „Ja, ja!”

„Gaaf dan rustig naar uw woningen. En komt hier niet weer samen. Wij blijven!”

Daarop bleef hij nog een oogenblik op de stoep van het huis staan, om te zien of zijn bevel gehoorzaamd zou worden.

Langzaamaan kwam er beweging onder de menigte. En eer twintig minuten verlopen waren stond alleen nog een wacht voor de woning der commissarissen, waarbinnen Van Bombergen en De Ruyter verdwenen waren.

't Was geen aangenaam onderhoud dat de heer van Merode en de Kanselier met de beide aanvoeders der Geuzen hadden. Tevergeefs probeerden de commissarissen, weer wat stouter nu 't volk afgetrokken was, een hoogen toon aan te nemen. Toen ze klaagden over onrechtvaardige behandeling en miskennis haalde Van Bombergen nog eens de onderschepte brieven te voorschijn. Op 't gezicht daarvan verbleekten en verstomden zij. En in bittere woorden verweet hun de Bevelhebber, dat zij 't waren, die tweedracht stookten en onheil brachten over de stad. En hij waarschuwde hen voor 't lot dat hen wachtte, zoo ze nog eene poging waagden om hun plannen te volvoeren.

Dienzelfden middag nog stond de galg op de markt.

HOOFDSTUK XIII.

Zondag de 23ste Februari ging betrekkelijk rustig voorbij. Die van de nieuwe religie konden en behoefden ook niet meer buiten de poorten ter hagepreek

te gaan. Ze hadden hun eigen Godshuis en luisterden daar ook op dien Zondag naar de woorden van een reizend prediker. Helaas, 't was wel een ander man dan Cornelis van Diest en in zijn prediking klonk heel weinig door van liefde tot den naaste, veel minder tot den vijand, doch zooveel te meer wist hij te verhalen van gruwelijke afgoderij, huichelarij en moordenarij in het vervloekte Babel, dat te vuur en te zwaard moest worden verwoest, de woonstede van den satan, de voorpoort der helle en welke liefelijke namen hij meer bedenken kon voor de oude Roomsche Kerk.

Nog niet zoo heel lang geleden zou dergelijke taal op de Bosscher Protestanten weinig indruk hebben gemaakt. Ja, met walging zelfs zou de grootste menigte zich van prediker en predicaatie hebben afgewend. Maar wat Cornelis van Diest had gevreesd, was reeds werkelijkheid geworden: maar al te veel had de aanvankelijke voorspoed de mannen der nieuwe religie van God afgetrokken.

Moeder Mariken, die met haar man en Job de godsdienstoefening mede bijwoonde, werd al stiller en bedroefder, hoe meer ze naar den prediker luisterde. En voor 't eerst van haar leven was ze er blij om, toen ze bemerkte, dat Job niet zat op te letten en gelukkig die prediking miste. En om eerlijk te zijn moeten we er aan toe voegen, dat ook Mr. Herman zelf niet recht op z'n gemak was. Moest dát nu evangelieprediking heeten. Was het dan al niet bitter genoeg, dat er wapengeweld binnen Den Bosch weerklonk in plaats van de rustige bedrijvigheid der nijvere handwerksluiden. Waarlijk het volk behoefde niet te worden opgeruid. Het geval met de heeren van Merode en den Kanselier had voldoende bewezen, hoe licht de

groote hoop tot handtastelijkheden overging.

En des heeren Van Bombergens gedachten gingen diezelfde richting uit. Doch die beide mannen hadden mogen bedenken of zij den burgers van Den Bosch een andere les hadden gegeven, dan die welke ze in de predicaatie afkeurden.

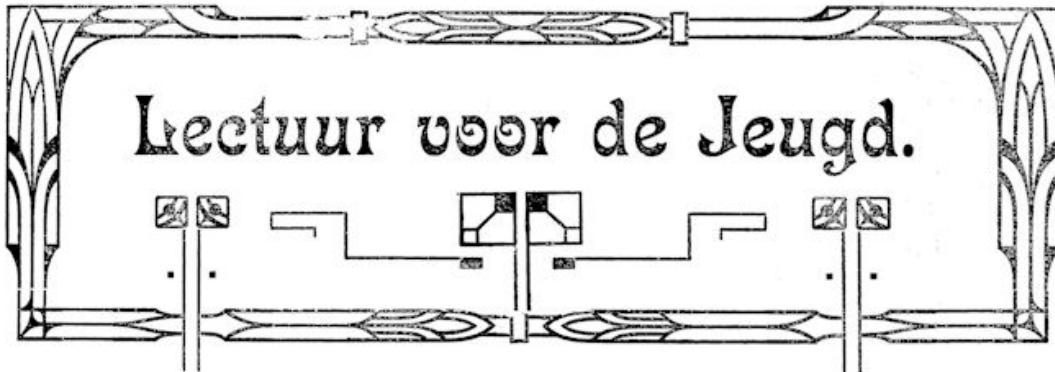
En toch, achteraf zegende moeder Mariken die predikatie. Stil en in gedachten verdiept was Mr. Herman na afloop mee huiswaarts gekuierd. En zij verbrak het stilzwijgen niet. Ook haar hart en hoofd waren vol gedachten. Job drentelde achteraan. Toen ze langs de woning der Commissarissen kwamen, zag hij daar met innige voldoening voor en achter 't huis een sterke wacht staan. De heeren konden geen stap meer verzetten, geen brief meer verzenden.

Op de markt strekte de reuzengalg dreigend z'n stijven arm vooruit. Er stonden drie ladders tegen op. En een glimlach kwam om Jobs lippen. Hij wist wat dat te beduiden had: één voor heer Jan, één voor den Kanselier, één voor Brimeu.

En daar lachte Job om? Ach, hij had van de predikatie dien morgen weinig gehoord, maar: „den vijand te haten” dat had hij toch wel geleerd. O, de oorlog is een vreeselijk kwaad, ook daarom wijl hij de harten bederft.

Maar Mariken zag niet den leelijken blik van Jobs oogen, toen die glimlach om z'n lippen speelde. Gelukkig. Ze verblijdde er zich over, dat haar man zoo stil, zoo afgetrokken was na de prediking. Zou hij nu zelf ook gevoeld en gezien hebben, hoe diep treurig en gevaarlijk het toch eigenlijk was op een vleeselijken arm in plaats van op God te steunen?

Ja, Mr. Herman had er iets van gevoeld; — niet zooveel als z'n vrouw

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 569).

De mannen voelden zich de knieën onder 't lichaam van angst puur knikken. En hadden ze 't voor De Ruyter en elkander niet gelaten, ze zouden zich in eenen gier langs het leertje naar beneden hebben laten glijden.

Hoewel er nauwelijks een half schemerduister in het enge torenhok heerschte, merkte de Ossenkooper toch, dat z'n mannen van angst niet meer wisten wat ze deden.

Dat maakte hem woedend.

„Lafbekken!” nijdigde hij, „sta daar niet als koortsige ouwe vrouwen te rilmummelen. Heb je nu nog niet begrepen, dat Brimeu hier den een of anderen ongelukkigen gevangene met moedwil of per ongeluk heeft achtergelaten? Maak een van allen wat licht, dat we zien kunnen waar de knaap zich versteekt.”

En toen, nog eens tot den onvindbare, riep hij: „Hallo! Zeg eens op waar ze je geborgen hebben!”

Er kwam geen antwoord, ook geen bons meer. Een der mannen had inmiddels met bevende hand vuursteen

XXV

en tondeldoos uit z'n broekzak te voorschijn gehaald, en probeerde nu redelijk onhandig den van den steen ketsenden vonk op het zwam te vangen. Onder-tusschen strekte een ander, om z'n wankelende lijf wat meer steun te geven zijn rechterarm tegen een der wanden uit, en ontdekte met schrik dat het muurtje of beschot meegaf. Wat geen wonder was, daar hij in z'n onnoozelheid tegen een raamluikje gestooten had, dat nu met een klap naar buiten sloeg en het bleeke-laat-middaglicht binnen liet.

Daarmee werd het werk van den tondeldoosman overbodig. En alle zagen nu duidelijk, dat ze vlak bij een zwaar gegrendelde deur stonden.

De grendels weg te schuiven was het werk van een oogenblik. De deur werd geopend en de nog altijd angstige mannen wierpen een schuwen blik in een tamelijk ruim vertrek, dat even goed, of wilt ge liever even slecht, verlicht was als het trapgat zelf. Onbeweeglijk lag er een man op den grond uitgestrekt, de voeten naar de

40

deur, het hoofd naar achteren gericht. Haastig naast den ongelukkige neerhurkend, ontdekte De Ruyter al ras, dat hij niet dood, slechts bezwijmd was. Een enkele slok uit een veldflesch, hem tusschen de krampachtig gesloten lippen gegoten, bleek voldoende om den armen gevangene weer tot bewustzijn te brengen. Hij sloeg de oogen op en . . . de Ossenkooper herkende den man, die kort na Nieuwjaar op dien ijskouden avond hem was komen verhalen van de plannen van Brimeu. Maar hoezeer was de ongelukkige veranderd. Z'n gelaat was nauwelijks meer dan vel over been. Alleen over het voorhoofd en de linkerwang brandde nog die roode streep, maar niet donkerrood meer.

Een gevoel van spijt maakte zich van Mr. Herman meester. Had hij den arme wel zoo wèg mogen laten gaan, in dien helderen vriesnacht? Had hij niet dringend gevraagd een der hunnen te mogen zijn? Toen was De Ruijter bang geweest voor verraad van de zijde des vreemdelings. Nu hij hem zóó zag liggen, door Brimeu achtergelaten als een schurftigen hond, dien men ergens in een vergeten hoek laat sterven, nu bleek toch wel duidelijk dat de stakker nooit als vriend tot Brimeu was wedergekeerd.

„Nog één dronk” klaagde de man „en een homp brood, zoo gij 't hebt, om Godswil.”

't Een als 't ander werd hem willig geschonken. Maar toen daarop De Ruyter zeide: „Nu moeten wij terug mannen,” verging den gevangene alle trek tot eten opnieuw. En als een klein kind krijtend, hilde hij: „Laat mij niet achter, neem mij mee, neem mij mee!”

„Stadan op en volg ons,” antwoordde de aanvoerder. De ongelukkige kwam, door ruwe krijgsmanshanden geholpen,

op de been. Voorzichtig en op de schouders van z'n voorman leunende, gelukte het hem ook nog de steile ladders af te komen. Doch de daarvoor noodige inspanning was hem te groot geweest. Op 't zelfde oogenblik, dat hij, wie weet sinds hoe lang, weer de vrije buitenlucht inademde, zonk hij plotseeling machteloos ineen.

„Arme kerel,” sprak De Ruyter meewarig, „hij heeft meer geleden dan ik veronderstelde.”

En den stijgbeugel, dien hij reeds gegrepen had, weer loslatend, bukte hij zich nog eens bij den bewustelooze neer. Andermaal moest de veldflesch dienst doen. Maar hoewel het gelukte den stakker weer bij te brengen, van loopen was toch geen sprake meer.

„En 't gaat mij toch ook aan 't hart hem hier zonder verzorging achter te laten”, twijfelde de Ossenkooper. Doch dan zich bezinnend heesch hij den man op z'n eigen paard, besteeg zelf den stevigen klepper mede en zoo goed en kwaad het ging den patient in den zadel, voor zich, overeind houdend reed hij, van z'n mannen gevolgd, naar Den Bosch terug.

Wat stond Moeder Mariken te kijken, toen haar Herman met den dienstknecht van Brimeu thuis kwam. Waar had hij dien man zoo eensklaps weergevonden en wat had hij met hem voor?

Ze zocht maar niet eens naar het antwoord op die vragen, want haar liefhebbend hart en geoeffend oog deden haar spoedig ontwaren, dat hier geen vragen maar dadelijke hulp van doen was.

De ongelukkige klappertandde van koorts en werd beurtelings hoog rood en vaal bleek, terwijl hij zich in letterlijken zin op den zetel liet *vallen*, welken Mariken voor hem bij schoof.

„Arme vriend,” zei ze deelnemend, „zal ik u wat voedsel of drank halen?”

„Doe geen moeite vrouwe,” bracht de zieke er moeizaam uit, „maar, o,” — hij begon als een kind te schreien — „laat mij één uur rusten, eer ge me weder zegt heen te gaan. En — uw stem herinnert aan die mijner moeder, — noem mij geen vriend weer, noem mij als zij het deed: Gerard.”

„Nu dan, Gerard,” stemde Mariken toe, „in onze achterkamer staat een bed voor u gereed, en ge blijft bij ons, tot ge geheel hersteld zijt.” En haar vriendelijke oogen op Mr. Herman slaande, vroeg ze hem: „Heb ik goed gesproken, Vader.”

„Gewis, gewis, lieve vrouw, ik zou uw goed hart niet herkend hebben zoo ge anders gehandeld hadt.”

Maar de ontroering en het hevige snikken schokten Gerard's toch reeds verzwakt lichaam zóó, dat onze ossenkoopel hem niet alleen naar het achtervertrek brengen, maar zelfs te bed helpen moest, en het duurde geruimen tijd eer een onrustige slaap den armen man althans iets van z'n leed deed vergeten.

HOOFDSTUK XIV.

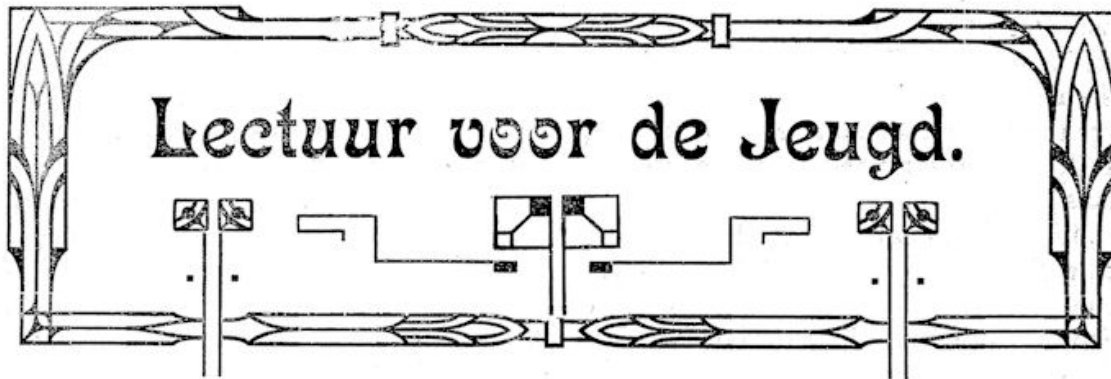
En wat dacht Jobje wel toen die onverwachte gast in zoo deerniswaardigen toestand door Vader werd meegebracht? Jobje was heel niet thuis en ditmaal niet tot ongerustheid van Moeder. Zij had toch zelf haar jongen permissie gegeven om baas Merlyn op te gaan zoeken, die beloofd had van „Booze Griet” te vertellen. En ik denk m'n jeugdige lezers geen ondienst te doen, door hen mee te laten luisteren naar 't geen de smidsbaas te vertellen had, toen Jobje en zijn eigen jongen en Hans Snel, bij hem ter zij van 't huis in den hoefstal zaten.

„Dat nare ding, dat mij zoo ongenadig op de vingers getikt heeft,” dus

begon hij, „heeft menigeeen in Den Bosch al eerder veel narigheid bezorgd. Maar dat zul jullie ter gelegener tijd wel hooren, als ik daaraan toe ben. Laten we beginnen bij 't begin. Dat was echter nog vroeger dan mij heugt, moet je weten. Doch Mr. Lodewich van der Leynden, de oude stadssmid, bij wien ik als jongen het ambacht leerde, heeft me menigmaal alles van haver tot gort verteld. Om kort te gaan, in 't begin van Keizer Karel z'n regeering, hadden wij oorlog met de Gelderschen al net als heden ten dage. En de mannen van Den Bosch togen uit om het slot te Poederrijen te belegeren. Ze namen hun geschut mee. Doch dat was me een zootje. „De Groete busse,” die al dikwijls opgelapt was, werd totaal reddeeloos geschoten. En dat was dan nog wel het deegste stuk. Goed. Toen dat kibbelpartijtje dan was afgelopen moest en zou de stad nieuw geschut hebben. Doch er was geen geld in kas. Aan Keizer Karel gevraagd of die geen groote metalen Busse wou afstaan. Antwoord. „Neen.” Zoo begon Meester Merten, een bussmid van Antwerpen, „de groete busse” dan nog maar eens op te kalefateren, terwijl Meester Caspar Lyndendist, een geschutgieter uit Neurenberg, twee geheel nieuwe bronzen kartouwen zou leveren. Wat evenwel nog niet genoeg was. Er moest en zou ook nog een vierde stuk bijkomen. Bleef de vraag: Wie dat zou maken? Want al ben je nu een bekwaam smid, daarom kun je toch nog geen kanonnen smeden.

De Heeren van de Stad, „de zes goede mannen” gelijk ze genoemd werden, kwamen dan op zekeren dag bij den ouden Mr. Van der Leynden om hem te vragen of hij niet iemand wist.

Ja, neen, ja toch, *misschien* ten minste. Eerstdaags verwachtte hij uit Keu-

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg van blz. 630).

HOOFDSTUK XV.

Er heerschte een ongekende vreugde in de harten van alle Bosscher Geuzen na den haastigen aftocht van Brimeu. In hoe korten tijd was hun goede stad nu toch van allen overlast bevrijd geworden. Nog maar acht dagen was de Heer van Bombergen binnen de vesting en reeds nu de overwinning behaald!

Voorwaar het geleek Jona's wonderboom wel.

Helaas, ja! In meer dan één opzicht.

Die van de nieuwe religie mochten, vreugdedronken, bij iedere gelegenheid hun aanvoerder hartelijk toejuichen, deze zelf begreep heel goed, dat nog slechts de eerste stap was gedaan. En ofschoon z'n schoon gelaat vriendelijk en opgeruimd genoeg stond, wanneer hij zich den volke vertoonde, in zijn eigen vertrekken met niemand dan Mr. Herman tegenover zich, teekende zich aanstonds een zorgelijke trek tusschen z'n donkere oogen.

Ook de Ossenkooper was zoo opge-

ruimd niet, als hij gedacht had te zullen zijn. En daar waren redenen voor. Gerard, z'n gast, lag zwaar ziek en moeder Mariken tobde zich af bij de moeitevolle verpleging. Ze wilde zoo gaarne, met Gods hulp, dat jonge sterke lichaam aan den dood, en — die kostbare ziel aan de klauwen van Satan ontrukken. En of Mr. Jochem, de barbier en wondheeler, wel den rechten kijk had op de ziekte? Mr. Herman wist het niet.

Daar kwam nog bij, dat Jobbe op Woensdag den 26^{en} Februari ook begon te klagen. En ofschoon de jongen niet zeggen kon, wát hem recht scheelde, in orde was hij niet.

Neen, ook de Ossenkooper was zoo opgeruimd niet als hij wel gedacht had te zullen zijn.

Maar hij had dan toch immers na de behaalde overwinning vol goeden moed kunnen zijn, met het oog op de toekomst zijner geliefde vaderstad?

Zie, dat nu juist was het vreemde! Meerdere zorg nog dan voor vrouw, kind en gast, leefde er in z'n hart

voor Den Bosch. En de schoone droom van den edelen Edelman en den edelen Ossenkooper trok weg uit z'n gedachten tegenover de werkelijkheid, die hij zag, gelijk de morgennevel voor de straffe, klare zon.

„Weet ge, dat de Stadsregeering, antwoord gekregen heeft uit Vianen?” vroeg Bombergen, toen Mr. Herman op zekeren morgen bij den bevelhebber binnentrad.

De Ossenkooper schudde ontkennend het hoofd. „Welnu, gisteren namiddag heeft een bode ten stadhuize een brief afgegeven, als antwoord van den heer van Brederode op de vraag van Prins Willem en den graaf van Hoogstraten, wat er van aan was, dat Brederode mij uit hun naam bevel gegeven zou hebben naar Den Bosch te gaan.”

„En, wat was het antwoord?” vroeg Mr. Herman in gespannen verwachting.

„Wat zal ik daarop zeggen, m'n vriend. Brederode heeft het zoo goed gemaakt als hij kon. Maar dat hij mij gezonden had, uit naam van den Prins of van wien ook, dat kon hij toch moeielijk verklaren. Hij kende mij als een der verbonden edelen; hij had vroeger te zamen met mij gediend; hij had mij altijd gekend als man van eer; en overal waar ik bevel had gevoerd, had ik mij gedragen als een vroom man en tot mijn eer, gelijk alle edellieden zouden kunnen getuigen. Ziedaar de hoofdinhoud van z'n schrijven.”

„En dat is waarlijk niet weinig loffelijk,” meende de Ossenkooper, wiens gelaat weer een weinig opklaarde.

„Loffelijk, genoeg, om mij het bevelhebberschap te laten behouden zolang de stad in dringend gevaar verkeert. Maar nu is Brimeu afgetrokken.”

De Ruyter knikte toestemmend. „Ik begrijpu, edele Heer. Het schijnt, dat gij en met u, die van de nieuwe religie, heel wat te zeggen hebben binnen Den

Bosch, omdat wij degenen waren, die *handelden*, terwijl de stadsregeering, boos op Margaretha en bang voor het volk, niet tegen ons wilde of dorst optreden. Bovendien hielden de meeste Roomschegezinden na de beeldstormerij en het verraad van den Kanselier zich wel stil. Maar nu Brimeu is afgetrokken, heeft de stad geen oorzaak tot toorn meer tegen de Landvoogdesse. Integendeel, de regeering zal 't in haar belang achten, uit vrees voor straf ook al mee, Margaretha weer eens eenige vriendelijkheid te bewijzen. En hoe zou dat beter kunnen, dan door te toonen, dat zij u slechts gedwongen gehoorzaamd heeft.”

„Gij ziet de zaken juist in,” hervatte Bombergen met een zucht. „En daarom lijkt mij Brederode's vleidend antwoord, toch zoo hoogst gevaarlijk. Wat moet ik antwoorden, indien de regeering mij zegt: „Gij hebt uw plicht gedaan, gij hebt Brimeu verjaagd, als de vijand weg is, hebben we geen Bevelhebber meer noodig, en — ge kunt nu wel weer gaan? Wat helpt het of ik mij dan al op Bredero's gunstig getuigenis beroep? — Slechts wanneer ik mocht zeggen: ik ben hier op Oranje's bevel, of op dat van Hoogstraten of op dat van Brederode zelf, — dan zouden ze zich wel tweemaal bedenken! eer ze mij de stad ontzelden; dan kon ik hun toevoegen: „en ik ga niet heen, eer mijn zenders het mij gelasten. Maar nu kan ik niets doen, dan gaan, zoo gauw 't mij gezegd wordt: ongenoode gast, gaat heen.”

Er was een bittere trek op Bombergens gelaat gekomen en De Ruyter gevoelde behoefte den anders altijd zoo moedigen man een woord van troost toe te spreken:

„Gij weet heer, dat ge binnen *mijn* woning te allen tijde een zeer *geëerde* gast zult wezen. En ik wilde nog den

man wel eens ontmoeten, die u dorst gelasten de stad te verlaten, zoolang ge mijn gastvrijheid genoot."

"O, ik klaag niet over m'n vrienden hier," antwoordde de Edelman, „geloof vrij, dat het mij juist daarom zooveel zou kosten Den Bosch te verlaten, wijl ik hier zooveel hartelijkheid en trouw en vereering gevonden heb. Maar ge begrijpt toch wel, dat ik hier niet werkeloos zou willen leven, terwijl een ander den bevelhebbersstaf in handen had? En ook: gij zoudt mij niet kunnen beschermen, wanneer men mijn verwijdering uit de stad wilde. Gij zoudt een der eersten zijn, die mij zoudt moeten volgen De Ruyter, omdat gij met mij op de bres gestaan hebt, omdat gij hier, — ik mag gerust zeggen — de tweede aanvoerder zijt geweest."

"Ho, ho, zoo'n vaart zal 't niet loopen edele Heer," hernam De Ruyter. „Acht gij dan in 't geheel niet op onze trouwe mannen, die u aanhangen als een vader en ook voor mij door het vuur zouden gaan?"

„Ik schat hun hulp zeer hoog. Maar bedenkt gij wel goed hoe de zaken eigenlijk nog staan in Nederland? Onze verdrukker, koning Philips, de machtigste heerscher van Europa, die zelfs hier op onzen eigen bodem 4000 Spaansche krijgsknechten ieder oogenblik tot z'n beschikking heeft, en zoo die 4000 eens verslagen werden met andere 4000, kan en zal komen, en met tien, twintig, dertig maal zooveel als 't moet, die staat aan den eenen kant. En daartegenover staan wij, een handvol mannen, in een enkele stad omringd door honderden, die ons slechts noode gehoorzamen en dadelijk gereed zijn naar 't vaandel terug te keeren, dat zij nauwelijks verlieten. Is dat geen wanhopige egenstelling?"

Neen, het behoefde het niet te zijn. Wanneer het slechts mocht gelukken,

den strijd zoo lang te rekken tot alle man in ons schoone land wakker werd om ons te helpen. Dan zou de Spaansche dwingeland achter iedere stad met haar handvol mannen, een andere vinden met andere mannen allen met denzelfden geest beziel. Als hij hier in bloed smoot zal daar de opstand toch weer losbreken. Waar de mannen niet meer kunnen, zal hij vrouwen tegenover zich vinden, of zelfs kinderen. En langzamerhand zal een geslacht opgroeien, dat hem in al z'n gruwelijkheid heeft leeren kennen, dat liever zichzelf zal verslinden, dan in zijn handen te vallen, dat hoofd voor hoofd de herinnering bewaart aan een vader, die vermoord, een moeder, die doodgemarteld, een broeder die verminkt is, en dat hem zoo zeker van hier zal verjagen, als de waarheid het moet winnen van de leugen, en het recht sterk is boven het onrecht, en God machtiger dan de Satan."

Van Bombergen keek een oogenblik zwijgend voor zich uit, als staarde hij zelf in verrukking naar het schoone beeld der vrijheid, dat hij voor zijn vriend en strijdmakker had ontworpen. Maar de glans waarvan z'n oog had geschitterd dreef weg en weer met een zucht liet hij volgen:

„Maar of wij 't zoo lang zullen kunnen harden? 't Blijft alles nog zoo doodsch in ons land. 't Verbond der edelen doet niets, Oranje blijft zwijgen. Nu staan wij hier alleen, en we hebben een heel klein vonkje van 't vrijheidslicht binnen onze muren ontstoken. Zal het aanwakkeren tot een flinke, hoogoplichtende vlam? Of zal 't worden uitgeblazen?"

De beide mannen zeiden niets. Ze vreesden het laatste. En toen De Ruyter naar huis wandelde dacht hij: Ja, wel moet recht het van onrecht winnen, en is de waarheid sterker dan de leugen,

maar wij zijn met *leugen* begonnen. Dan kan van Den Bosch de victorie niet beginnen.

HOOFDSTUK XVI.

Maart was nog nauwelijks in 't land, of wat Bombergen gevreesd had, gebeurde. De stedelijke regeering, van den eersten schrik bekomen, begon zich te herstellen. Brimeu was weg. En had hij wel eens plan gehad Den Bosch inderdaad aan te tasten?

Ook begonnen geruchten te loopen, dat de Landvoogdesse zeer verbolgen was omdat de stad op Brimeu's mannen had laten schieten. Straks zou zij licht een groot leger afzenden om Den Bosch streng te straffen. Hoe nu dat dreigende gevaar te ontkomen? Wel heel eenvoudig, door de schuld zooveel en zoover mogelijk van zich af te werpen. De regeering had immers slechts noodgedwongen Van Bombergen met z'n aanhang hun gang laten gaan.

Zoo men dus Bombergen eens verjoeg? Dát zou toch wel het duidelijkst bewijs zijn, dat de Bosscher regeering Margaretha getrouw wenschte te blijven. Wie weet, misschien was ze nog tot onderhandelen gezind. Ze had in deze dagen de handen waarlijk toch al vol genoeg met troebelen allerwegen, om niet gaarne ieder nieuw wespennest met rust te laten.

Alleen — zou Bombergen zich laten verjagen? Nog immer werd hij door allen die van de nieuwe religie waren op de handen gedragen en blindelings gehoorzaamd. En de ketterije had zoo schrikbarenden omvang binnen Den Bosch genomen, dat de Roomsgezinden zeker het onderspit delven zouden, wanneer het tot een strijd tusschen de beide partijen mocht komen.

Zoo zat dan de regeering nóg tusschen twee vuren even als een maand geleden. Met dit verschil slechts, dat ze toen Van Bombergen als redder had aangenomen en ze hem nu als een lastigen indringer gaarne geloosd zou hebben.

Lang kon de toestand zoo niet duren, Ook Van Bombergen zèlf gevoelde het maar al te zeer. Hij peinsde op middelen om zich staande te houden, om het eenmaal behaalde voordeel nu maar niet aanstonds prijs te geven. Er waren toch waarlijk in 't land ontevreden genoeg! Waarom kwamen ze niet in dichte drommen naar Den Bosch om zich onder zijn vaandel te scharen. Immers alomme moest nu toch reeds de mare verspreid zijn, dat een handvol dapperen binnen Den Bosch met gunstigen uitslag zich tegen Brimeu en de Landvoogdesse hadden verzet.

Een week, een maand misschien zou hij 't nog wel binnen de stad en tegen de regeering kunnen volhouden. Werd z'n macht binnen dien tijd van buiten af niet versterkt, dan . . . plotseling schoten hem de woorden te binnen, die hij zelf bij zijn komst tot De Ruyter had gesproken: „Gave God, dat er binnen Den Bosch altijd nog 'n woning voor mij mag open staan.” Zou dit profetie zijn geweest?

Maar neen, hij wilde aan zoo sombere gevoelens niet toegeven. Voor wel heetere vuren had hij gestaan. Daarom den moed niet verloren. Werken, werken zoolang hij kon! Nog eens zou hij een bode zenden naar den heer Van Brederode om hulp.

Er was immers zooveel te verliezen, zooveel te behouden ook! O, dat hij zelf naar Vianen had kunnen snellen om 't Brederode duidelijk te maken, dat er hulptroupen moesten komen! Och, dat De Ruyter nog eens had

mogen gaan! Maar 't een noch het ander ging. En toen de Edelman eindelijk na veel overleggen de gewichtige boodschap aan Marellissen, den ons welbekenden schildwacht had opgedragen, toen hij zelf den man, buiten de nu niet langer gesloten poort, over het barre winterveld lang had nageoogd, toen was het hem of hij van te voren toch het antwoord wel wist: „Er komt geen mensch. Arm Neerland is nóg niet genoeg . . . of misschien — reeds dood gemarteld.”

* * *

„Moeder, moeder!” klaagde Job's vreemd klinkende stem, terwijl z'n koortsig lichaam, zich om en om woelde op het jammerlijk ziekbed, waarop hij nu reeds sinds dagen ternederlag, laat mij wegschuilen, wegschuilen, moedertje, moedertje toch! Zie daar komt baas Merleyn! — En nu wil hij mij vast binden op het groote kanon en mij weg laten sleepen buiten de poort... en dan zullen ze schieten . . . . en mij verscheuren . . . . o moeder . . . . moeder houdt me toch vast . . . . waarom kijkt de kanselier me zoo aan . . . . neen, neen, ik was het niet, die den steen gooide . . . . ach, neen, neen, niet naar die wilg . . . . is het een spook . . . er staan drie galgen op de markt . . . o, moeder, waarom heb je me nu alleen gelaten . . . . die wilg, die galg . . . ik ben nog zoo jong, hang me niet op aan die wilg . . . . verrajer! . . . neen, o, ik zal het nooit meer roepen . . . . laat me gaan . . . . maak me los . . . . m'n rug breekt op dat harde ijzer . . . . Mr. Jan heeft hem met reuzel dicht gesmeerd . . . . kan ik het dan helpen als de mond er af vliegt . . . . moeder het laat los, ... ik zink . . . . moeder help!”

Wild vloog de knaap overeind en

koortsig klemde zich z'n bloedheete hand om Mariken's arm en in oppersten angst sperden zich z'n wild wanhopige oogen — en 't klamme zweet brak hem uit op het brandende voorhoofd en onder de zware blauwe wallen, beneden z'n oogen. Dan liet hij weer los en uitgeput viel hij terug, zonder iets meer te zeggen, zonder weet van wat er om hem heen gebeurde.

Goddank, voor een oogenblik was de koorts weër af. Moeder Mariken herademde. Maar had ze zich zoeven sterk gehouden om haar jongen stille geruststellende woordjes te kunnen toefluisteren, om hem te bedwingen, wanneer de wilde vlagen hem op deden vliegen en gevaarlijk maakten voor zichzelf — nu ze met de zachte, witte doek de angstparels van z'n voorhoofd wischte, schoot er een snik in haar keel, voelde ze zich de beenen onder 't lijf wankelen, zonk ze gebroken in een gemakkelijken stoel voor de ziekesponde — en heete tranen drupten, drupten, uit haar moede oogen en ze weende, weende . . . .

Zoo lag het kind nu al twee lange dagen in ijlede koorts, al erger. Z'n ontstelde hersens zagen vreeselijke dingen en telkens weer vloog hij op en riep om vader of moeder en om hulp. En het baatte niets of ze hem koesterden en in hun armen namen of aan 't hart prangden — hij kende hen niet — en hij zag slechts gevaar. En beter werd het niet en niemand kon helpen. Waar moest het heen?

Ach, zoo de Heere maar tusschen beide kwam!

Bij die gedachte schoten moeder Mariken de tranen nog overvloediger in de oogen.

Ze had het wel altijd gevreesd! En nu was het gekomen. Eens had ze gezegd: „Al moest ik alles, alles ver-

liezen om mijns lieven Zaligmakers wil dan . . . . .” En ze had niet kunnen voleinden, omdat ze wel gevoelde, dat bij dat alles haar kind niet moest zijn. Nu kwam de Heer — en Hij vroeg juist om dat!

O, ze weende, ze weende zoo, maar nog kon ze niet zeggen: Uw wil geschiede!

Geen oogenblik was haar Abrahams tocht naar Moria uit de gedachte. Izak droeg den last hout — en Abraham droeg de smart. Nooit had ze geweten, dat de weg naar dien donkeren top zoo lang, zoo droef, zoo pijnlijk was — en zij zag nergens een ram in de struiken. . . . .

Daar was een lang eentonig gewissel van stemmen in heur hart. Eerst vroeg zij zelf: „Heer, red m'n kind” en 't weerwoord was: „Wilt gij hem Mij niet geven?”

Dan zweeg ze even stil, tot weer haar begeerte te spreken begon: „Heer, red hem toch!” en 't weerwoord was: „Wilt gij hem Mij niet geven?”

Ze was zoo moe van 't waken, zorgen, sloven. Ze wist niet of ze droomde of wakker bleef. Haar hart was ziek en 't oog ging niet naar Boven. Ze bad niet meer; ze dwong: Heer geef hem, geef!”

Ze viel in slaap. Ze droomde: 't Was haar bang. Ze dwaalde onrustig door de stille stad. Haar kind was zoek; zij zocht, ze zocht reeds lange, in iedere straat, in elken hoek.

Wat was ze moe! En altijd moest ze verder. Waar was haar kind nu toch naar toe gegaan? Ze zocht en bad: „O Jezus, goede Herder, Gij kindervriend, wijs mij de rechte baan.”

In 't eind, ze zeeg met natbeschreide wangen terneder op een kille, harde stoep. Ze kon niet meer. Maar 't moederlijk verlangen bleef kreunen, in haar stillen, droeven roep:

„Mijn kind, mijn kind! Mijn kind is mij ontnomen! Mijn hart, mijn ooglicht, mijn eenig, eenig lam, de vreugde mijner ziel, de wellust mijner droomen,” tot er een stille tred al rustig nader kwam, en 't kloppen van haar hart werd rustig als die schreden.

Ze keek, ze ontroerde op eens: de Heer stond aan haar zij. Zijn oog zag op haar neer, en in haar ziel kwam vrede, en vriendelijk zei Zijn stem: „Uw jongen is bij mij.”

Toen Mr. Herman z'n woning en daarop voorzichtig de ziekenkamer binnentrad, joeg z'n hart angstig om de hoorbare stilte die daar heerschte. Een blik echter reeds was voldoende om hem gerust te stellen. Job lag rustig in een lichte sluimering en Mariken sliep in den ruimen gemakstoel, terwijl voor 't eerst sinds lang een stille gelukkige glimlach op haar door kommer vervallen gelaat zweefde. Had God dan een wonder gedaan? Was hun aanhoudend gebed om behoud dan eindelijk verhoord? Ach, hij hoopte het zoozeer.

Maar de man, die hij medegebracht had en die nu met groote omzichtigheid op de legerstede van den slapenden knaap toetrad, scheen er anders over te denken. Z'n eerwaardig, vriendelijk gelaat voorspelde weinig goeds, terwijl het zich zoo vol bekommring over Job heenboog.

Daar bewoog zich de knaap. Meteen werd moeder Mariken wakker. Haar eerste blik richtte zich naar het bed. Haar kind leefde nog!

Daarna keek zij den vreemdeling aan, die zoo dicht haar genaderd was, zonder dat ze het bemerkte.

't Was een monnik. We hoorden reeds eerder van hem, en we herkennen hem nu ook wel aan het spierwitte haar en den langen golvenden baard,